

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3109/2024. (III. 22.) AB HATÁROZATA

alkotmányjogi panasz elutasításáról

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

Az Alkotmánybíróság a Váci Járásbíróság 6.B.38/2022/35. számú ítélete, valamint a Budapest Környéki Törvényszék 9.Bf.767/2022/20. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt elutasítja.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. Az indítványozó személyesen eljárva alkotmányjogi panaszt terjesztett elő. Az indítványozó az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLII. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. § alapján kérte a Váci Járásbíróság 6.B.38/2022/35. számú ítélete, valamint a Budapest Környéki Törvényszék 9.Bf.767/2022/20. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését.
- [2] Az indítványozót testi sértés bűntettének kísérlete miatt a Váci Járásbíróság 2022. október 19-én hozott 6.B.38/2022/35. számú ítéletével 3 év szabadságvesztés büntetésre és ugyanennyi idő közügyektől eltiltásra ítélte. Az indítványozó elsődlegesen felmentésért, másodlagosan enyhítésért fellebbezett. A másodfokon eljáró Budapest Környéki Törvényszék a 9.Bf.767/2022/20. számú ítéletével a vádlott által viselt bűnügyi költségek mértékét csökkentette, egyebekben az elsőfok ítéletét helyben hagyta. A törvényszék megállapította, hogy az első fokon eljáró járásbíróság alapos bizonyítást végzett, a logika szabályainak helyes alkalmazásával jutott a következtetésre. A másodfokú bíróság megállapította, hogy a vádlott nem hivatkozott új tényre vagy bizonyítékra, így a tényálláshoz kötöttség miatt a fellebbezésük a felülmérlegelés tilalma folytán nem vezethetett eredményre.
- [3] 2. Az indítványozó alkotmányjogi panaszában az Abtv. 27. §-a alapján kérte a Váci Járásbíróság 6.B.38/2022/35. számú ítélete, valamint a Budapest Környéki Törvényszék 9.Bf.767/2022/20. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését.
- [4] Az indítványozó előadta, hogy román állampolgár, és bár beszéli a magyar nyelvet, írni és olvasni magyarul nem tud, ezenkívül szóban a jogi szaknyelv megértése is nehézséget okoz számára magyar nyelven. Állítása szerint a bíróságok megsértették az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésben foglalt tisztességes eljáráshoz való jogát, valamint a XXVIII. cikk (3) bekezdésében foglalt védelemhez való jogát azzal, hogy az eljárás alatt nem tették lehetővé számára, hogy beadványait román nyelven írhasse meg, valamint azzal, hogy az eljárás dokumentumait nem kapta meg anyanyelvére lefordítva. Mivel elmondása szerint magyar nyelven írni és olvasni nem tud, ezért nem tudta megismerni a dokumentumok tartalmát, és kielégítő ügyvédi védelem és szolgáltatás hiányában a rabtársai fordítására, olvasására és írására volt kénytelen hagyatkozni. Panaszában előadta, hogy a zárótárgyaláson tolmács nem volt jelen, mivel jelezte, hogy beszél magyarul. Elmondása szerint sem a nyomozási, sem a bírósági eljárásban nem kapta meg az iratokat román nyelven, valamint az ítéleteket sem fordították le számára.
- [5] Panaszában a védelemhez való jog sérelmére is hivatkozott azzal összefüggésben, hogy a rendőrségi kihallgatásán ügyvéd nem volt jelen, a kijelölt ügyvédet pedig nem tudta semmilyen formában elérni. A kommunikáció hiánya és a dokumentumok anyanyelvre történő lefordításának elmaradása következtében állítása szerint kiszolgáltatott helyzetbe került, ezzel a magyar bíróságok megsértették a tisztességes eljáráshoz, valamint a védelemhez való jogát.

II.

- [6] 1. Az Alaptörvénynek az alkotmányjogi panaszban hivatkozott rendelkezései:

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

„XXVIII. cikk (3) A büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez. A védő nem vonható felelősségre a védelem ellátása során kifejtett véleménye miatt.”

- [7] 2. A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) indítvánnyal érintett rendelkezései:

„8. § (1) A büntetőeljárás nyelve a magyar. A Magyarországon élő, törvényben elismert nemzetiségek tagjai a büntetőeljárásban a nemzetiségi anyanyelvüket használhatják.

(2) Senkit nem érhet hátrány amiatt, hogy a magyar nyelvet nem ismeri.

(3) A büntetőeljárásban mindenki jogosult az anyanyelvét használni.”

„39. § (4) A bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a terheltet a büntetőeljárásban történő részvételének kezdetekor a jogairól tájékoztatja és a kötelezettségeire figyelmezteti. A tájékoztatás kiterjed arra, hogy költségkedvezmény iránti kérelmet nyújthat be, annak feltételeire, valamint az anyanyelv használatához való jogra is.”

„44. § A büntetőeljárásban védő részvétele kötelező, ha

[...]

d) a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy a magyar nyelvet nem ismeri,”

„78. § (1) Ha a büntetőeljárásban részt vevő személy a nem magyar anyanyelvét, nemzetiségi anyanyelvét vagy törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződésben meghatározott egyéb anyanyelvét kívánja használni, – lehetőleg a jogi szaknyelv megfelelő ismeretével rendelkező – tolmácsot kell igénybe venni.

[...]

(7) Az e törvény szerint kézbesítendő ügyirat lefordításáról az a bíróság, ügyészség, illetve nyomozó hatóság gondoskodik, amelyik a határozatot meghozta vagy az egyéb ügyiratot kibocsátotta.

(8) Törvény eltérő rendelkezése hiányában a kézbesítendő ügyiratot nem kell lefordítani, ha erről a címzett kifejezetten lemond.”

„387. § (3) Ha a gyanúsított vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy védőt kíván meghatalmazni, vagy a nyomozó hatóság, illetve az ügyészség védőt rendel ki, a nyomozó hatóság vagy az ügyészség a védőt nyomban értesíti és a gyanúsított kihallgatást a védő megérkezéséig, de legalább két órára elhalasztja. Ha a megállapított határidőn belül a védő nem jelenik meg, illetve a gyanúsított vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy a védővel lefolytatott tanácskozás alapján a kihallgatás megkezdéséhez hozzájárul, a nyomozó hatóság vagy az ügyészség a gyanúsított kihallgatást megkezdi. (4) A nyomozó hatóság vagy az ügyészség az (1)–(3) bekezdés alapján tett intézkedéseit, a 47. § (1) bekezdés c) pontja szerinti esetben a területi kamara által kijelölt védővel való kapcsolatfelvétel érdekében tett intézkedéseit, és ha ismert, a védő távolmaradásának okát a gyanúsított kihallgatás jegyzőkönyvébe foglalja.”

„423. § (2) Ha a vádlott az eljárás során nem magyar anyanyelvét, nemzetiségi anyanyelvét vagy törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződésben meghatározott egyéb anyanyelvét használja, a vádirat e vádlottra vonatkozó részét az általa az eljárásban használt nyelvre kell lefordítani, és azt így kell a bírósághoz benyújtani.”

„455. § (6) A magyar nyelvet nem értő vádlott részére a kihirdetés után az ítélet és az ügydöntő végzés rá vonatkozó részét az általa az eljárásban korábban használt nyelvre le kell fordítani, és azt a részére kézbesíteni kell.”

III.

- [8] 1. Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panasz befogadhatósága feltételeinek vizsgálatakor az alábbiakat alapította meg.

- [9] Az Abtv. 56. § (1) bekezdésében előírtak szerint az Alkotmánybíróságnak elsődlegesen az alkotmányjogi panasz befogadhatóságáról szükséges döntenie. Az Alkotmánybíróság ezért tanácsban eljárva mindenekelőtt megvizsgálta, teljesültek-e az indítvány befogadhatóságának az Abtv.-ben meghatározott feltételei.
- [10] Az Abtv. 30. § (1) bekezdése értelmében az Abtv. 27. §-a alapján benyújtott alkotmányjogi panaszt a sérelmezett döntés kézbesítésétől számított hatvan napon belül kell benyújtani az ügyben első fokon eljáró bírósághoz címezve, amely jelen ügyben teljesült. Az indítványozó jogosultnak és érintettnek is tekinthető, mivel saját egyedi ügyével összefüggésben terjesztette elő alkotmányjogi panaszát. Az indítványozó jogorvoslati lehetőségeit kimerítette, így az indítvány e tekintetben is megfelel a törvényi feltételeknek. Az alkotmányjogi panasz az Abtv. 52. § (1) bekezdésében foglalt további formai követelményeknek is megfelel, mert megjelöli az Alkotmánybíróság hatáskörét megalapozó törvényi rendelkezést (az Abtv. 27. §-át), az Alaptörvény sérülni vélt rendelkezéseit [XXVIII. cikk (1) és (3) bekezdése], a támadott bírói döntéseket, tartalmaz a bírói döntések alaptörvény-ellenességére vonatkozó okfejtést, valamint rögzíti a kifejezett kérelmet a bírósági döntések megsemmisítésére.
- [11] 2. Az Abtv. 29. §-ában meghatározottak szerint az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának további feltétele, hogy az alkotmányjogi panasz a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség kételyét vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést vessen fel. E két feltétel alternatív jellegű, így bármelyik kimerítése önmagában megalapozza az Alkotmánybíróság érdemi eljárását, jelen ügy befogadását azonban mindkét szempont alátámasztotta.
- [12] Alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés, hogy az anyanyelvhasználathoz való jog hogyan illeti meg a nem magyar anyanyelvű, de a magyar nyelvet ismerő és értő terhelte. Az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy jelen alkotmányjogi panasz felveti a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség kételyét is az az összefüggésben, hogy a büntetőeljárás során a lényeges iratoknak az indítványozó anyanyelvére történő lefordításának, illetve azoknak az indítványozó részére történő megküldésének elmaradása sérti-e a tisztességes eljáráshoz való jogot, ha az indítványozó a magyar nyelvet beszéd szinten érti, ismeri, de a nyomozati eljárás során az iratok lefordítására vonatkozó igényével kapcsolatban csak olyan nyilatkozatot tett, hogy lehetséges, hogy azt a jövőben majd érvényesíteni fogja. Továbbá a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség kételyét veti fel, hogy az indítványozó állítása szerint a büntetőeljárás során nem volt lehetősége arra, hogy beadványait az anyanyelvén írassa meg, aminek következtében hátrány érte a magyar nyelv nem ismeréséből kifolyólag, így eredményezve a tisztességes eljáráshoz jogának csorbulását. A bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség kételyét veti fel a védelemhez való joggal összefüggésben az alkotmányjogi panasz, így érdemben vizsgálni kell, hogy mennyiben érinti a védelemhez való jogot, ha problémák merültek fel a védővel való kapcsolattartás során egy olyan eljárásban, ahol egyébként a védő részvétele kötelező.
- [13] 3. Az Alkotmánybíróság az Ügyrend 31. § (6) bekezdése alapján külön befogadási eljárás lefolytatása nélkül érdemben bírálta el az ügyet.

IV.

- [14] Az alkotmányjogi panasz nem megalapozott.
- [15] 1. Az Alkotmánybíróság először áttekintette az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljáráshoz való jognak, valamint a XXVIII. cikk (3) bekezdésében rögzített védelemhez való jognak az ügy megítélése szempontjából releváns alkotmányos elveit.
- [16] 1.1. Az Alkotmánybíróság a tisztességes eljáráshoz való jog lényegéről kialakított álláspontját elvi jelentőséggel először a 6/1998. (III. 11.) AB határozatban foglalta össze, amelyet későbbi döntéseiben továbbfejlesztett. Az Alaptörvény hatálybalépése után az Alkotmánybíróság a 7/2013. (III. 1.) AB határozatban megerősítette a tisztességes eljáráshoz való joggal kapcsolatos gyakorlatát, és megállapította, hogy a tisztességes eljáráshoz való jogból fakadó – az Alkotmánybíróság korábbi gyakorlatában kimunkált – alkotmányos követelmények nem csak a szabályozási környezettel, hanem az egyedi bírói döntésekkel szemben is érvényesíthetők (Indokolás [27]). A tisztességes eljárás (*fair trial*) olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek együttes figyelembe vételével lehet csupán megítélni. Ezért egyes részletek hiánya ellenére éppúgy, mint az összes részlet-szabály betartása dacára lehet az eljárás méltánytalan vagy igazságtalan, avagy nem tisztességes {22/2014.

- (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [49]; 2/2017. (II. 10.) AB határozat, Indokolás [48]–[50]; 3244/2018. (VII. 11.) AB határozat, Indokolás [32]; 3188/2021. (V. 19.) AB határozat, Indokolás [21]].
- [17] A tisztességes eljáráshoz való jog több garanciális szabályból áll. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljáráshoz való jog részjogosítványai különösen: a bírósághoz fordulás joga, a tárgyalás igazságossága, a tárgyalás nyilvánosságának és a bírói döntés nyilvános kihirdetésének a követelménye, a törvény által létrehozott bíróság, a bírói függetlenség és a pártatlanság kívánalma, továbbá az észszerű határidőn belüli elbírálás követelménye. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése *de facto* nem rögzíti, de az Alkotmánybíróság értelmezése szerint része a tisztességes eljárásnak az is, hogy az eljárásban biztosítva legyen a fegyverek egyenlősége [3244/2018. (VII. 11.) AB határozat, Indokolás [32]; 2/2017. (II. 10.) AB határozat, Indokolás [48]–[50]].
- [18] A fegyveregyenlőség elve a büntetőeljárásban azt biztosítja, hogy a vádnak és a védelemnek egyenlő esélye és alkalma legyen arra, hogy a tény- és jogkérdésekben véleményt formálhasson és állást foglalhasson. A fegyverek egyenlősége nem minden esetben jelenti a vád és a védelem jogosítványainak teljes azonosságát, de mindenképpen megköveteli, hogy a védelem a váddal összevethető súlyú jogosítványokkal rendelkezzen. Ezáltal biztosítható, hogy az ügyben releváns adatokat a vád, illetve a terhelt és a védő ugyanolyan teljességben és mélységben ismerhesse meg. Itt érintkezik a tisztességes eljárás elve a védelemhez való jog hatékonyságának és a védelemre való felkészülés idejének és eszközeinek követelményével [3244/2018. (VII. 11.) AB határozat, Indokolás [33]; 6/1998. (III. 11.) AB határozat, ABH 1998, 91, 96.].
- [19] Az Alkotmánybíróság a védelemhez való joggal összefüggésben a 8/2013. (III. 1.) AB határozatban rögzítette, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében biztosított jog értelmezésekor irányadónak tekinti a korábbi alkotmánybírósági gyakorlatban kimunkált alkotmányos tételeket. A védelemhez való jog alkotmányos büntetőeljárás alapelve az eljárás egész menetében számtalan részletszabályban ölt testet. A terheltnek joga van személyesen védekezni, de védelmét az eljárás bármely szakaszában védő is elláthatja. A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság biztosítja, hogy az, akivel szemben a büntetőeljárást folytatják, a Be.-ben meghatározott módon védekezhessen (Be. 3. §). Ha a terhelt a magyar nyelvet, illetve az eljárás nyelvét nem ismeri, a büntetőeljárásban a védő részvétele kötelező [Be. 44. § d) pont]. A védelmet megillető jogok magukban foglalják az ügy megismerését és az ügy előbbre vitelét szolgáló jogokat. Az ügy megismerését biztosító jogok közé tartozik a jog a hatósági határozatok, intézkedések megismerésére, az iratbetekintés, valamint a jelenléthez való jog. Az ügy előbbre vitelét szolgáló jogok közé tartozik az indítványok, észrevételek megtételéhez, a jogorvoslat benyújtásához, a kérdéshez, valamint a perbeszéd megtartásához fűződő jog [15/2016. (IX. 21.) AB határozat, Indokolás [36]–[39]; 3046/2019. (III. 14.) AB határozat, Indokolás [96]].
- [20] 2. A tisztességes eljáráshoz való jog és a védelemhez való jog jelen ügyben szorosan kapcsolódik az anyanyelv használatáról szóló rendelkezésekhez.
- [21] 2.1. A Be. szerint a büntetőeljárás nyelve a magyar. A Be. 8. §-a azonban alapvető szinten deklarálja, hogy senkit nem érhet hátrány amiatt, mert a magyar nyelvet nem ismeri. A büntetőeljárásban mind szóban, mind írásban mindenki jogosult a saját anyanyelvét, törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződés alapján, az abban meghatározott körben regionális vagy kisebbségi nyelvét vagy az általa ismertként megjelölt más nyelvet használni. Az anyanyelv használatra vonatkozó alapvető rendelkezéseket a Be. 78. §-a tölti meg tartalommal. A terhelt és az eljárásban részt vevő valamennyi személy számára biztosítani kell a tolmácsolást.
- [22] Az anyanyelv használatához való jognak része az iratok lefordításához való jog is. A törvény nem sorolja fel tételesen, hogy mely iratokat kell a terhelt számára lefordítani, annyit rögzít, hogy a kézbesítendő ügyirat lefordításáról az a hatóság rendelkezik, amelyik a határozatot meghozta vagy az egyéb ügyiratot kibocsátotta. A Be. 423. § (2) bekezdése a vádirattal összefüggésben rögzíti, hogy a vádiratot a nem magyar anyanyelvét, nemzetiiségi nyelvét vagy törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződésben meghatározott egyéb anyanyelvét használó terhelt számára le kell fordítani az eljárásban az általa használt nyelvre. A Be. 455. § (6) bekezdése ugyanezt a kötelezettséget írja elő a kihirdetés után az ítélet és az ügydöntő végzés vonatkozó része tekintetében. A bíróságok következetes gyakorlata szerint – amelyet az 1/2013. Büntető elvi döntés is tükröz – a nem magyar anyanyelvű terheltnek írásban szükséges lefordítani a büntetőügy lényeges iratait. A Be. alapján a terhelt kifejezetten le is mondhat az ügyirat lefordításáról, az erről szóló határozatot azonban a kibocsátónak előzetesen be kell szereznie. Az eljárás iratai lefordításának kötelezettsége ugyanakkor csak abban az esetben terheli a hatóságokat, ha a terhelt nem magyar anyanyelvét, nemzetiiségi nyelvét vagy törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződésben meghatározott egyéb anyanyelvét használja az eljárásban.

- [23] 2.2. A büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról szóló Európai Parlament és a Tanács 2010. október 20-i 2010/64/EU irányelvének (a továbbiakban: Irányelv) preambuluma tartalmazza, hogy az Irányelv elősegíti a tolmácsolás és fordítás igénybevételéhez való jog biztosítását azoknak, akik nem beszélnek vagy nem értik az eljárás nyelvét. Az Irányelv biztosítja a terheltek számára a tolmácsoláshoz és a fordításhoz való jogot a büntetőeljárás során, a védelemhez való jog és a tisztességes eljáráshoz való jog biztosítása érdekében. A tisztességes eljárás megköveteli, hogy a terheltek költségmentes és kielégítő nyelvi segítségnyújtást kapjanak, ezen túlmenően a lényeges iratokat vagy legalább azok releváns részeit az Irányelv rendelkezéseivel összhangban számukra lefordítsák. A szabadságelvönásról szóló határozatokat, a vádat, vádiratot, illetve az ítéletet mindig lényegesnek kell tekinteni. Az Irányelv 3. cikke alapján a terhelt és a védője külön is kérheti azoknak az iratoknak a lefordítását, amelyeket a védekezés szempontjából lényegesnek tartanak. Nem kell azonban lefordítani a lényeges iratoknak azon részeit, amelyek nem relevánsak abból a szempontból, hogy a terhelt megismerje az ellene indított ügyet. Az Irányelv megteremti annak a lehetőségét is, hogy a terhelt kifejezetten lemondjon az iratok lefordításához való jogról, a lemondásnak azonban egyértelműnek és önkéntesnek kell lennie [Irányelv 3. cikk (8) bekezdés].
- [24] Az Irányelv rögzíti azt is, hogy a védelem szintje soha nem csökkenhet az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: EJE) és az Európai Unió Chartája által biztosított, valamint az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJB) vagy az Európai Unió Bíróságának az esetjogában értelmezett standardok alá [Irányelv (32) preambuluma bekezdés].
- [25] 2.3. Az Alkotmánybíróság az anyanyelv büntetőeljárásban való használatához való joggal kapcsolatban korábbi döntéseiben is rögzítette Magyarország nemzetközi jogi és Európai Unió jogi kötelezettségvállalásait és az ebből eredő szabályokat [lásd: 3244/2018. (VII. 11.) AB határozat, Indokolás [42], [48]; 3295/2021. (VII. 22.) AB határozat, Indokolás [39]; 3362/2022. (VII. 25.) AB végzés, Indokolás [25]]. Az Alkotmánybíróság a Be. rendelkezéseit az Irányelvvel összhangban értelmezte korábbi gyakorlatában. Mivel a jogalkotó az Irányelv átültetésének megfelelő változtatásokat hajtott végre a Be.-n – sőt, esetenként szigorúbb szabályokat ír elő a bíróságoknak, többlet jogokat biztosítva a büntetőeljárás terheltjének –, a további értelmezés során a hazai jogszabály bír elsődlegesen jelentőséggel, az Irányelv, valamint az EJE ugyanakkor további támpontot ad az Alkotmánybíróság vizsgálatához.
- [26] Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint az általa nyújtott alapjogvédelem szintje nem lehet alacsonyabb, mint az EJB által meghatározott jogvédelem szintje. Ennek feltétele, hogy az Alaptörvény ugyanúgy fogalmazza meg az alapjog lényegi tartalmát, mint valamely nemzetközi szerződés, különösen az EJE [30/2015. (X. 15.) AB határozat, Indokolás [35]; 15/2016. (IX. 21.) AB határozat, Indokolás [42]; 2/2017. (II. 10.) AB határozat, Indokolás [65]; 3244/2018. (VII. 11.) AB határozat, Indokolás [43]; 3295/2021. (VII. 22.) AB határozat, Indokolás [38]]. Az EJE 6. cikk 1. bekezdése és az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése a tisztességes eljáráshoz való jogot, az EJE 6. cikk 3. bekezdés c) pontja és az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdése a védelemhez való jogot lényegileg azonosan rögzíti, így az alkotmányos védelem szintje nem lehet alacsonyabb az EJB gyakorlata alapján megállapítható mértéknél. Az Alkotmánybíróság ezért röviden áttekintette az EJB gyakorlatából a védelemhez való jog gyakorlása során az anyanyelv használata, valamint a tolmácsolás és a fordítás tekintetében megfogalmazott fontosabb elveket.
- [27] Az EJE 6. cikk 3. bekezdés e) pontja alapján az ingyenes tolmácsokhoz való jog akkor illeti meg a terheltet, ha nem érti vagy nem beszél az eljárás nyelvét. A terhelt számára biztosítani kell, hogy képes legyen az eljárást követni és ki tudja fejezni saját maga vagy a védője útján, hogy mit kíván felhozni a védelme érdekében. Éppen ezért nem elegendő, ha csak a védő beszél és érti az eljárás nyelvét. A terheltnek ilyen esetben is biztosítani kell az ingyenes tolmácsot [EJB *Kamasinski kontra Ausztria* (9783/82), 1989. december 12., 74. §]. Csak abban az esetben kötelező azonban a terheltet az anyanyelvén tájékoztatni az ellene felhozott vádról, ha nem érti az eljárás nyelvét. Az EJB hangsúlyozta, hogy ha a külföldi terhelt jól érti annak az országnak a nyelvét, ahol büntetőeljárást kezdeményeztek ellene, akkor nem követelheti meg, hogy a hatóságok anyanyelvén adjanak tájékoztatást [EJB *Isop kontra Ausztria* (808/60), 1962. március 8.]. Az EJB gyakorlata alapján az eljárás nyelvét nem beszélő terhelt számára minden szükséges dokumentumot le kell fordítani (a tárgyaláson, illetve az azt megelőző eljárásban történeteket is), azonban ez nem jelenti azt, hogy valamennyi eljárási iratot le kellene fordítani [EJB *Brozicek kontra Olaszország* (10964/84), 1989. december 19.; EJB *Kamasinski kontra Ausztria* (9783/82), 1989. december 12.]. Az EJB gyakorlatában volt olyan ügy, ahol még önmagában az ítélet írásbeli lefordításának elmaradása sem eredményezett egyezményesértést [EJB *Kamasinski kontra Ausztria* (9783/82), 1989. december 12., 74. §].

- [28] 2.4. Az Alkotmánybíróság gyakorlatában már foglalkozott az anyanyelvhasználathoz való jog bírósági eljárásban való érvényesülésével. A büntetőeljárásban az anyanyelvhasználathoz való jognak a tisztességes eljáráshoz való jogon, valamint a védelemhez való jogon keresztül kell érvényesülnie.
- [29] Az Alkotmánybíróság korábbi döntéseiben a fordításhoz való joggal összefüggésben a hatóságokat terhelő fordítási kötelezettség terjedelmével kapcsolatban fogalmazott meg általános megállapításokat. Rögzítette, hogy a jogszabályok és a bírói gyakorlat szerint a büntetőügy lényeges iratait le kell fordítani a terhelt számára akkor, ha nem a magyar nyelvet használja a büntetőeljárásban. Nincs szükség azonban a büntetőügy valamennyi iratának lefordítására, a bíróságnak csak az eljárás és a terhelt szempontjából releváns iratokat kell lefordítania [3244/2018. (VII. 11.) AB határozat, Indokolás [40], [42], [49]; 3295/2021. (VII. 22.) AB határozat, Indokolás [39]].
- [30] Jelen ügyben is a fordítási kötelezettséggel kapcsolatban hivatkozik az indítványozó az anyanyelvhasználathoz való jog sérelmére, a kérdés azonban nem a fordítási kötelezettség terjedelmével kapcsolatos. Jelen ügyben azt kell vizsgálni, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülése megköveteli-e, hogy a hatóságoknak akkor is gondoskodniuk kelljen a büntetőeljárás lényeges iratainak lefordításáról, ha a nem magyar állampolgárságú terhelt az eljárás nyelveként a magyar nyelvet használja.
- [31] 3. Az Alkotmánybíróság bekérte a büntetőügy iratait, és a bemutatott elvek fényében az indítvány alapjául szolgáló ügyet a konkrét tények alapján részleteiben is áttekintette.
- [32] 3.1. Az Alkotmánybíróság az anyanyelvhasználathoz való joggal összefüggésben az alábbiakat emelte ki.
- [33] Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítványozó több alkalommal (2021. július 16-án a terhelti kihallgatáson, 2022. május 9-én az előkészítő ülésen, majd az azt követően megtartott tárgyaláson, a 2022. június 13-i tárgyaláson, valamint a 2022. október 19-i tárgyaláson) is kinyilvánította, hogy mivel ért magyarul, nem kér tolmácsot. A büntetőeljárás iratait, többek között az idézést és a vádiratot is magyarul küldték meg a terhelt részére, a vádiratra reagálva az indítványozó nyilatkozott is, hogy a vádiratban foglaltakat megértette. Az indítványozó úgy nyilatkozott, hogy amennyiben igényt tart az iratok lefordítására, azt jelezni fogja. Az eljárás iratai alapján az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítványozó a büntetőeljárás során sem az elsőfokú, sem a jogorvoslati eljárásban egyszer sem jelezte, hogy kérné az iratok lefordítását. Nyilatkozatait, észrevételeit magyar nyelven nyújtotta be a bíróság számára.
- [34] A Be. 8. §-ban és 78. §-ban rögzített anyanyelvhasználathoz való joggal kapcsolatos rendelkezésekből az következik, hogy a büntetőeljárás nyelve a magyar, de ha valaki nem beszéli az eljárás nyelvét, azt nem érheti hátrány. A büntetőeljárásban mindenki jogosult mind szóban, mind írásban a saját anyanyelvét használni. Az indítványozó a hatóságok kérdésére minden alkalommal olyan értelmű nyilatkozatot tett, miszerint a magyar nyelvet kívánja használni az eljárásban. Ezt támasztja alá, hogy nem kérte tolmács kirendelését sem a nyomozás során, sem az előkészítő ülésen, sem a bírósági eljárás további szakaszában, és írásbeli beadványait, fellebbezését is magyarul nyújtotta be. Ebből következően az eljárás iratait, köztük a vádiratot és az ítéletet is magyarul küldték meg számára. A terheltet nyilatkoztatták az eljárás során arra vonatkozóan is, hogy a vádiratot megértette-e, amire a terhelt magyarul válaszolt, hogy megértette. Mivel az indítványozó a büntetőeljárásban végig a magyar nyelvet használta, ebből következően ebben az esetben az iratok lefordítása nem volt kötelező – tekintettel arra, hogy az eljárás lényeges iratai lefordításának kötelezettsége csak akkor terheli a hatóságokat, ha a terhelt nem magyar anyanyelvét, nemzetiségi nyelvét vagy törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződésben meghatározott egyéb anyanyelvét használja az eljárásban – és azt maga az indítványozó sem kérte az eljárásban.
- [35] 3.2. Az Alkotmánybíróság a védelemhez való jog érvényesülésével összefüggésben az alábbiakat állapította meg. A Be. 44. § b) és d) pontja alapján a büntetőeljárásban a védő részvétele kötelező volt, meghatalmazott ügyvéd hiányában az indítványozó számára a bíróság védőt rendelt ki. Az Alkotmánybíróság az eljárási iratok alapján megállapította, hogy a kirendelt védő valóban nem volt jelent az indítványozó 2021. július 16-i kihallgatásán. A Be. 387. § (3) bekezdése szerint a nyomozó hatóság a gyanúsított meghallgatását a védő megérkezéséig, de legalább két órára elhalasztja. Amennyiben a védő nem jelenik meg, ez nem akadályozza az eljárás lefolytatását. A Be. 387. § (4) bekezdése alapján a nyomozó hatóság tájékoztatja a gyanúsítottat, ha védője távollmaradásának okát ismeri, és ezt jegyzőkönyvben rögzíti. Az Alkotmánybíróság a bekért bírósági iratok alapján megállapította, hogy a nyomozó hatóság e tájékoztatási kötelezettségének a kihallgatási jegyzőkönyv szerint eleget tett, az indítványozó terhelt pedig megértette és tudomásul vette a tájékoztatást. A kirendelt védő egyébként egyéb elfoglaltság miatt nem tudott részt venni a kihallgatáson.
- [36] Az indítványozó a védelemhez való jogának sérülésével kapcsolatban hivatkozott arra is, hogy a kirendelt védővel a kapcsolatot nem tudta érdemi módon felvenni, illetve arra, hogy több ügyvéd egymást váltva képvisel-

te őt a büntetőeljárásban. Az Alkotmánybíróság a bírósági iratok alapján megállapította, hogy a kirendelt védő képviselte az elsőfokú bíróság első tárgyalásain, majd szabályszerű meghatalmazást adott egy másik ügyvédnek az indítványozó jogi képviselőté. Az elsőfokú eljárásban a továbbiakban ez az ügyvéd képviselte az indítványozót. A fellebbezést követően, de a Budapest Környéki Törvényszék mint másodfokú bíróság eljárása előtt a kirendelt védő a kirendelés alóli felmentését kérte, a Be. 46. § (8) bekezdésében biztosított joga alapján. Miután a Budapest Környéki Törvényszék felmentette a kirendelés alól, az indítványozó részére új védőt rendelt ki, a továbbiakban már ő látta el az indítványozó jogi képviselőt a büntetőeljárásban. Az Alkotmánybíróság a bíróságoktól bekért iratok alapján megállapította, hogy az indítványozót valamennyi fenti eseményről tájékoztatták, neki címezve levélben megküldték a kirendeléseket elrendelő végzéseket, a jogi képviselőre vonatkozó meghatalmazást, illetve a kirendelés alóli felmentésről döntő végzést is.

- [37] 4. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az indítványozó rendelkezésére állt minden lényeges információ és nyelvi segítség, amely a vád és az eljárási cselekmények lényegének megértéséhez, az azokkal kapcsolatos álláspontjának kifejtéséhez szükséges volt, továbbá biztosított volt számára a megfelelő védekezés lehetősége is. Az Alkotmánybíróság az érdemi vizsgálat során azt állapította meg, hogy nem sérült az indítványozónak az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljáráshoz való jogát képező anyanyelvhasználat-hoz való joga, valamint a XXVIII. cikk (3) bekezdésében foglalt védelemhez való joga. Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt elutasította.

Budapest, 2024. március 5.

*Dr. Horváth Attila s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró*

*Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Juhász Miklós s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Szabó Marcel s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Varga Réka s. k.,
előadó alkotmánybíró*

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/1404/2023.

